

# הקשר בין תפיסת סיכונים ומגדר

**תפיסת סיכון היא הדרך הסובייקטיבית שבה מעריך היחיד את ההסתברות לנזק הכרוך בפעולה מסוימת. מחקרים מצביעים על קשר משמעותי בין תפיסת סיכון לבין מגדר. נשים רואות סיכונים בטיחות ובריאות בעבודה בדרך שונה מגברים, וכתוצאה מכך, גם העדפותיהן המקצועיות שונות**

מאת לבנת כהן

פסיכולוגית ארגונית  
המוסד לבטיחות ולגיהות

בשנים האחרונות קיימת עלייה במודעות לשוני בין המגדרים בהקשר הבטיחותי והבריאותי בעבודה. בדרך כלל, לא נעשתה השוואה במחקרים בין גברים ונשים בנושא זה. כשהתייחסות הייתה לעובדים באופן כללי, הסיכונים של נשים לא הוערכו באופן נכון, לא הוצגו נתונים בקשר אליהן (לגבי פגיעות ומחלות השונות מאלו של גברים), ומדיניות החברות לא כללה התייחסות נאותה לנשים כשונות מגדרית מגברים.

## הגדרת תפיסת סיכון

תפיסת סיכון מוגדרת כאופן שבו מעריך היחיד את ההסתברות לנזק או לאובדן הקשור עם פעולה (או אי-פעולה) נתונה. מדובר בהערכה סובייקטיבית, הכוללת בתוכה שני גורמי סיכון: 1. הסתברות של ההתרחשות. 2. סדר הגודל של הנזק או של האובדן האפשריים. תפיסת סיכון חשובה משני טעמים: הראשון - הערכה ותפיסה של סיכונים. זהו חלק מתהליך קבלת ההחלטות. מקבל החלטות רציונלי חייב להגדיר סט של יתרונות ולשקול אותם בהשוואה לעלויות ולסיכון. הטעם השני - אנשים מגיבים לסיכונים כפי שהם תופסים אותם. אם תפיסתם תהיה לקויה, התמודדותם לא תהיה יעילה.

## הגורמים המשפיעים על תפיסת הסיכונים

יש מעט מחקרים בנושא תפיסת סיכונים במקום העבודה, ועוד פחות מכך מחקרים שבחנו את ההבדלים בין המינים בהקשר לתפיסת הסיכונים, ולכן, חלק מהמחקרים שיפורטו בהמשך יובאו לצורך הסקת מסקנות ממחקרים שבהם נחקרו תפיסות הבטיחות של מגדרים בקשר לסיכונים סביבתיים. על פי החוקר Leoni (2010), לסיכונים

אובייקטיביים (שנמדדים על ידי תנאי עבודה מסוכנים ועל ידי הסבירות להיפגע או לחלות במחלות הקשורות לעבודה) יש השפעה משמעותית על תפיסת סיכונים. הגורמים שמשפיעים על תפיסת עבודה כמסוכנת לבריאות ולבטיחות הם לא רק עובדות פיזיות תובעניות, חשיפה לחומרים מסוכנים וגורמים סביבתיים, אלא גם לחץ נפשי ותנאי עבודה תובעניים מבחינה נפשית (כמו קשר עם לקוחות או חולים). עוד נמצא, שיש קשר בין רמת השכר ובין תפיסת הבטיחות במקום העבודה. חוסר שביעות רצון מרמת השכר קשור לעלייה בתפיסת הבטיחות במקום העבודה.

כשבוחנים את הגורמים המשפיעים על תפיסת מגדרית, יש להתייחס לממצאים של Gustafson, P. E. (1998), אשר על פיהם: 1. נשים וגברים יכולים לתפוס את אותו הסיכון בצורה שונה. 2. נשים וגברים יכולים לראות באותו מקום עבודה סיכונים שונים. 3. נשים וגברים יכולים לתת משמעות שונה לאותו הסיכון.

Leoni מצא קשר משמעותי בין תפיסת סיכון לבין מגדר, גיל ומבנה משפחתי. הנטייה לתפוס עבודה כמסוכנת לבטיחות ולבריאות עולה כשהעובדים הם בעלי השכלה והם נושאים באחריות משפחתית. להורה בודד יש הנטייה הגבוהה ביותר לתפוס את עבודתו כמסוכנת. תפיסת הסיכון עולה ככל שרמת ההשכלה של העובד גבוהה יותר.

## תפיסה מגדרית של בטיחות (אחריות משפחתית משפיעה על העדפה מקצועית)

החוקרים DeLeire & Levy (2004) מצאו שמגדר ומבנה משפחה יכולים לשמש כמדד לנטייה לעבוד במקצועות שבהם יש

שיעור גבוה של תאונות. נמצא שהקבוצה של נשים חד-הוריות עם ילדים מעדיפה יותר מקצועות אחרות לעבוד במקצועות שנתפסים כמקצועות בסיכון נמוך. תפקידן העיקרי כמטפלות בילדים גורם להן לעבוד במקצועות עם סיכון נמוך יותר.

החוקרים Grazier & Sloane (2006) חזרו על המחקר והגיעו למסקנה שהקבוצה שמעדיפה בשיעור הגבוה ביותר לא לעבוד במקצועות שבהם יש סיכונים היא נשים נשואות. ממצאים אלה מצביעים על כך שמבנה משק הבית יכול לשמש כמדבא להעדפות של סיכונים. אנשים שיש להם אחריות משפחתית והם המפרנסים העיקריים נמנעים מלעבוד בעבודות שבהן שכיחות הפגיעות גבוהה.

מחקר של Gyekye S. & Salmien S. שהתבצע בגאנה, בשנת 2011, בחן את ההשפעה המגדרית על תפיסת הבטיחות במקום העבודה. הממצאים מצביעים על:

1. תפיסות חיוביות יותר של בטיחות במקום העבודה לנשים, לעומת גברים.
2. נשים ממלאות יותר אחר כללי בטיחות (ציות לבטיחות מוגדר כמידת המילוי אחר נוהלי בטיחות וביצוע עבודה באופן בטיחותי - Neal et al. 2000).
3. נשים מעורבות בתאונות בשיעור נמוך יותר מגברים.

## תפיסת מגדרית של סיכונים בטיחות - הסיבות להבדלים

ממצאי המחקר של Gyekye S. & Salmien S. מראים שלנשים יש תפיסה חיובית על תרומת עמיתיהם לבטיחות במקום העבודה: הנשים העריכו שעמיתיהן ממלאים אחר כללי הבטיחות, דואגים לבטיחותם של אחרים, מעודדים עובדים אחרים לשים לב לכללי הבטיחות ומכווני בטיחות. גם את מנהליהן הן תפסו כתורמים לבטיחות.

הן ציינו, בין היתר, שהמנהלים משבחים התנהגות בטיחותית, מעודדים ומתגמלים התנהגות בטיחותית, ומשתפים את העובדים בקביעת מטרות בטיחותיות. תפיסת הנשים את ההנהלה הייתה גורם תומך בתחזוקת בטיחות. שלא כמו הגברים, הנשים קיבלו יותר הכרה, עידוד תמיכה ואפילו הדרכה נוספת בבטיחות ממנהליהן. הם קיבלו ציוד בטיחותי יותר, תנאי עבודה טובים יותר, מידע בבטיחות ויותר מענה לנושאי בטיחות. לתפיסתן את התמיכה הארגונית הייתה השפעה חיובית על תפקודן בבטיחות, ולכן הייתה השפעה על מעורבות פחותה שלהן בתאונות. עוד נמצא שטווח המשימות שעל נשים למלא במסגרת תפקידן מוגבל יותר מהטווח שעל גברים למלא. המשימות שמבצעות נשים לא חושפות אותן כמעט לסיכונים, לעומת הגברים, שעובדים בתפקידים שיש בהם סיכונים, במשימות מסוכנות ובעבודות לא בריאות, ולכן, גם מידת הפגיעות שלהם לתאונות גבוהה יותר.

## תדירות הערכת הסיכונים אצל נשים

נשים מעריכות סיכונים לעתים קרובות יותר מגברים (הן שופטות מצבים כבלתי בטיחותיים) ונוטות לתפוס את חומרת התוצאות השליליות ולהימנע מהן (Harris and Jenkins, 2006).

## תפיסה מגדרית של סיכוני בריאות

- ממצאי מחקרים הראו עקביות בנושא דאגה מגדרית לסיכוני בריאות. המחקרים העלו שגברים מודאגים פחות מנשים לגבי סיכוני בריאות שנגרמים על ידי אמצעים טכנולוגיים.
- Leoni מניח שהעדפה של נשים עם ילדים לא לעבוד במקצועות שבהם יש סיכונים, כפי שהעלו מחקריהם של Sloane ו-DeLeire – Levy, Grazier, תואמת את תפיסת הסיכונים שלהן. אלה שבחרים לא לעבוד בעבודות מסוכנות הם אלה שתופסים את סיכוני הבריאות במקום העבודה כמדאיגים.
- החוקרים Case-Paxson (2005) הצביעו על כך שנשים נוטות יותר מגברים לדווח על בעיות בריאות ולהביע דאגה בנושאים אלה. בהתאם לכך, נראה

שנשים עשויות לדווח יותר מגברים על חשיפה לסיכוני בריאות במקום העבודה ועל תוצאותיהם.

## החוקר Leoni מצא קשר משמעותי בין תפיסת סיכון לבין מגדר, גיל ומבנה משפחתי. הנטייה לתפוס עבודה כמסוכנת לבטיחות ולבריאות עולה כשהעובדים הם בעלי השכלה והם נושאים באחריות משפחתית. להורה בודד יש הנטייה הגבוהה ביותר לתפוס את עבודתו כמסוכנת. תפיסת הסיכון עולה ככל שרמת ההשכלה של העובד גבוהה יותר

## תפיסה מגדרית של סיכונים סביבתיים

Kleinhesselink and Rosa, 1991; Flynn et al. 1994 - במחקרם נמצא כי גברים המועסקים במשרה מלאה מודאגים פחות מסיכונים סביבתיים מאשר נשים המועסקות במשרה מלאה.

## תפיסה מגדרית של סיכוני בריאות - הסיבות להבדלים

במחקר (Mohai, 1992) הניחו החוקרים שהסיבה העיקרית להבדלי התפיסה המגדרית היא התפקידים החברתיים שגברים ונשים ממלאים בפעילותם היומיומית. האחריות החברתית של נשים מאופיינת בפעילות יומיומית בתחום משק הבית: גידול ילדים, דאגה לבריאותם וניהול משק הבית. האחריות החברתית של גברים נתפסת כאחריות לפרנסת המשפחה ולמעורבות בתחום העסקים, הפוליטיקה והמדע.

ממצאי מחקר של דליפת קרינה ממפעל גרעיני ביפן (Morioka, 2015) מצביעים על המשמעות השונה של סיכון הקרינה, כפי שנתפס על ידי גברים, לעומת נשים. הסיכון הפוטנציאלי של קרינה נתפס על ידי גברים כאיום על כלכלת המשפחה, העסקים והאומה, בעוד נשים פירשו את הסיכון כאיום על הבריאות

(חשיפה לקרינה). הפרשנות השונה יצרה קונפליקט בין המושג המסורתי של אבהות מפרנסת לבין התפקיד האימהי המסורתי של האם, המטפלת והאחראית לילדים. האסון מדגים כיצד התעלמו ממצב רציני של סיכון חשיפה לקרינה, כשהסיכון נתפס כאיום אפשרי על התפיסה הגברית. התפיסה הגברית ביטלה את הדאגה האמהית והגבילה את יכולת האמהות לנקוט אמצעי מניעה.

## תפיסת סיכונים - השפעת גורמי כוח

גורמי כוח יכולים להשפיע על תפיסת סיכונים.

ממצאים בנושא "white-male-effect" - השפעת האדם הלבן: בארה"ב מדגישים את חשיבות גורמי הכוח בתפיסת הסיכון של גברים לבנים.

(Flynn et al. 1994; Finucane et al. 2000; Kalof et al. 2002; Satterfield et al. 2004; Palmer, 2003).

נמצא שגברים לבנים בעלי חינוך טוב יותר, הכנסה גבוהה יותר והשקפה שמרנית סומכים על הרשויות ומודאגים פחות מנשים לגבי סיכונים סביבתיים. במהלך ההיסטוריה, המוסדות והרשויות הדומיננטיים נשלטו על ידי גברים. הגברים נהנו מזכויות יתר, שנבעו ממעמד החברתי, לעומת הנשים שחוו נחיתות חברתית. זאת, בהשוואה לנשים, שסמכו יותר על משאבים קולקטיביים ופחות על הרשויות (Kalof, 2002).

הגברים נותנים אמון במוסדות המדינה, שעל פי תפיסתם מגנים עליהם מפני שינוי. נראה, כי הצורך של גברים בשליטה, בכוח וביציבות יכולים להשפיע על תפיסת הסיכונים שלהם.

**לסיכונים:** תפיסת הסיכונים היא שונה בין גברים ונשים והיא פועל יוצא של מגדר. ההבדלים המגדריים המשפיעים על תפיסת הסיכונים השונה בין המינים נובעים מסיכונים אובייקטיביים, מרמת השכלה, מרמת שביעות הרצון מהשכר, ממעמד חברתי, מהצורך בכוח, בשליטה וביציבות ומתפקידים מגדריים היסטוריים בחברה ובמשפחה.

לרשימת המקורות, היכנסו לכתובת:

<https://www.osh.org.il/heb/sources> ■